

INVESTIGACIÓ SOBRE LES ACTITUDS DELS SINDICALISTES VERS L'ATUR I L'ATURAT.

Fonaments.

Selecció del tema.

Estem en un moment en què els països de la Unió Europea han reforçat l'acció conjunta per fer front a l'atur i desenvolupar l'ocupació. De la Conferència de Luxemburg van sorgir una sèrie d'iniciatives en aquest sentit, totes elles possibilitant actuacions per desenvolupar una política activa de l'ocupació. Sota l'epígraf d'ocupabilitat entesa com capacitat d'inserció professional, esperit d'empresa, adaptabilitat i igualtat d'oportunitats, es desenvolupen una sèrie de compromisos concrets. Per exemple, que en el termini de cinc anys es portin a terme els canvis necessaris perquè tots els joves desocupats i tots els desocupats adults, abans dels sis i dotze mesos de desocupació respectivament, rebin la possibilitat d'un nou començament en forma de formació, reciclatge, pràctiques laborals, una ocupació o una altra mesura d'inserció professional i que cada Estat membre es marcarà un objectiu que almenys a un 20% del nombre de desocupats se li ofereixi formació o una altra mesura similar. Si ja en la majoria d'Estats la formació per a la inserció tenia una importància creixent la Cimera de Luxemburg li dona un impuls més gran i partint de la base d'una pressa de consciència comú sobre el necessitat de combatre l'atur a nivell europeu i que la formació és un arma potent per a aquest fi.

Sembla, que per fi l'alarma de l'atur no ha sonat inútilment a Europa. Esperem que no tardanament, però és impossible que aquest atur no estigui deixant seqüeles socials i psicològiques profundes a la societat europea. Repetidament s'han assenyalat els danys psicològics que pateix l'aturat i el seu entorn, l'estat de desemparament i fins i tot d'alarma social que provoca en la nostra societat. En alguns països es prenen mesures d'atenció psicosocial considerant com un dret de l'aturat a recuperar el seu equilibri mental lluitant, especialment contra la depressió i ansietat i prevenint estats i conductes antisocials. Però no s'està prestant molta atenció al fenomen de formació d'estereotips entre àmplies capes de la societat i que deriven en molts casos en prejudicis cap al parat generats per la persistència de l'atur i especialment cap a les capes més indefenses com la dona i els joves. És a dir, comencem a conèixer com pateix l'aturat però no coneixem a penes o no volem conèixer com es representa la societat dels ocupats a l'aturat.

Podem divagar sobre la influència del valor del treball en la vida de la persona, o de l'atur entre els marginats o de l'efecte del subsidi en la motivació cap al treball i moltes altres causes possibles però el cas és que s'estan desenvolupant creences i actituds negatives i discriminatòries cap als aturats. És veritat que també i de manera important i massiva es desenvolupen actituds i conductes de solidaritat però això no minimitza el fet perillós de la instal·lació d'aquests estereotips negatius cap al parat com prototip d'una capa social diferenciada i en molts casos tractada com a tal i amb els quals la societat actual pretén defensar-se de les seves pors en un món dominat per la competitivitat. La temptació d'atribuir al propi aturat la seva sort i no a la societat i als seus sistemes fa efecte en no poques persones.

Però també la nostra societat, sortint del llarg període de ple ocupació subsegüent a la reconstrucció europea i expansió econòmica, s'ha vist sorpresa en un sol canvi generacional amb una situació generalitzada de recessió i desocupació. L'univers

mental de la generació actual, respecte a les perspectives futures d'ocupació i estabilitat, és radicalment diferent al dels seus pares. L'atur vist com fenomen fatal, inevitable i consubstancial a l'economia, l'amenaça de la situació de l'aturat precària almenys en tots els ordres de la vida familiar, formen part de la percepció de la realitat per a la generació actual. Tot això pot conduir-nos cap a actituds i creences conformistes, passives, fatalistes. Molts creuran que per al col·lectiu d'aturats és normal que es desenvolupin actituds d'aquest estil però també per a la societat en general es desenvolupen estereotips negatius de passivitat i immobilitat ja que per a tot treballador en actiu penja l'amenaça real de trobar-se en la situació de l'aturat i per tant desenvolupar percepcions negatives i de por social persistents i desconegudes fins ara.

Possiblement podrem superar aquesta situació i eliminar l'atur però és indubtable que aquestes seqüeles persistiran i que la societat haurà de lluitar per eradicar els prejudicis cap a l'aturat i les percepcions negatives sobre la situació creada per l'atur que estan arrelant i que minen la confiança, almenys en les institucions. És un tribut que caldrà pagar i una obligació de les institucions, entre elles les dels treballadors el realitzar tots els esforços possibles per a la seva eradicació.

La institució representativa dels treballadors és la sindical però, és què coneixem les actituds dels sindicalistes cap a l'atur i els aturats?. Vet aquí, doncs, el tema i objecte de la investigació.

Objectius.

Conèixer les actituds dels delegats sindicals, com a població representativa dels treballadors, cap a l'atur i l'aturat.

De fet el sindicalista és un “ocupat” ja que per ser escollit delegat en l'empresa ha de ser treballador de la mateixa. Per tant les seves actituds cap a l'atur i l'aturat a més de provenir d'un treballador seran les d'un ocupat, no les d'un aturat.

“Una actitud és un estat mental i neuropsicològic de preparació a la resposta davant un objecte o situació, organitzada per l'experiència del subjecte i que exerceix una influència directora sobre aquesta resposta” segons la famosa definició de Allport. És ben sabut que les actituds és un poderós condicionant del comportament, per tant, hem de considerar a les actituds dels sindicalistes com un factor mediàtic entre les seves competències i l'acte de la seva intervenció directa o indirecta, col·lectiva o individual, cap a l'aturat. Es tracta de les actituds davant el fenomen de l'atur, davant la situació de l'aturat i cap a la persona de l'aturat. L'objectiu essencial és, doncs, conèixer aquestes actituds, en aquestes dimensions, i en els aspectes que racionalment, però també afectivament (potser més important), són causals, encara sense ser conscients d'això, dels biaixos, especialment negatius, en que cauen els sindicalistes respecte als aturats i les percepcions errònies o poc realistes sobre el fenomen de l'atur. No poques vegades confonen els seus desitjos amb la realitat.

El següent pas seria el canvi de les actituds negatives mitjançant uns procediments pedagògics adequats. Però aquí no s'atura la tasca pedagògica ja que certes actituds han pogut agafar la força d'estereotips, per la qual cosa es fa necessari mesurar i modificar aquests estereotips. Fins i tot algun estereotip ha pogut degenerar en prejudici que és imprescindible eliminar. Però aquest pas no és l'objecte d'aquesta investigació encara que és evident que aquesta constitueix un pas previ i exploratori.

Model d'investigació, el seu objecte i instruments.

Atès que es tracta d'una investigació exploratòria que pretén descobrir les actituds cap a l'atur i sense pretendre modificar aquestes, utilitzo un model observacional, no experimental o ex-post-facto. El mètode descriptiu em serveix per recollir i analitzar informació amb fins exploratoris mitjançant enquesta. També pretenc analitzar el grau de relació entre diferents grups representatius dins de la mostra, pel que utilitzo també el mètode correlacional. L'objecte de la investigació són les actituds davant l'atur i l'aturat.

El concepte d'actitud “és probablement el més idiosincràtic i indispensable en la psicologia social nord-americana contemporània” (Allport, 1968). Malgrat les moltes interpretacions del significat d'actitud s'ha arribat fins i tot a un acord essencial: primer que és una predisposició a respondre a un objecte, segon que és persistent, que produeix consistència i finalment que té una qualitat direccional (Summers, 1976).

El tema de l'atur és molt ampli i no només suscita opinions o raonaments sinó que aixeca emocions i suscita conductes. En la investigació es tracta de concretar els àmbits on, per mitjà de qüestionari, s'exploren les actituds.

Aquests àmbits són el *fenomen de l'atur, la situació de l'aturat i la persona de l'aturat*. Veurem que en la utilització de l' instrument de mesura escollit, el Diferencial Semàntic (DS), aquests àmbits prenen la funció de “conceptes estímul”, és a dir, la persona davant l'oportunitat i l'estímul que representen aquests conceptes projecta les seves actituds en la resposta al qüestionari.

El DS és un instrument adequat per estudiar les actituds a partir de la consideració de les propietats de la “actitud”. Són estats inferits de l'organisme que, pel que sembla, s'adquireixen de manera molt semblant a com ho fan altres activitats internes apreses. Són, al mateix temps, predisposicions a respondre, però es distingeixen d'altres estats similars que predisposen a una resposta evaluativa. Per tant, les actituds es descriuen com “tendències d'acostament o evitació”, o com “favorables o desfavorables”, i així successivament. Per tant poden adscriure's a un continu bàsic bipolar amb un punt de referència neutral o zero. Tenen propietats recíprocament antagòniques i que varien d'intensitat (Summers, 1976).

Per tant el DS reuneix aquestes característiques de bipolaritat en la seva determinació de l'espai semàntic connotatiu revelador de l'actitud.

Hi ha altres raons de pes en la utilització del DS lligades als avantatges de la seva utilització en la investigació psicosocial de les actituds, a saber: la seva economia en l'ús de les mateixes escales per a diferents objectes, la seva rapidesa i la possibilitat de comparabilitat de conceptes. Però hi ha alguns inconvenients. El més important és que quan els subjectes estan molt involucrats en el tema de l'actitud i que és un assumpte molt prominent i per als sindicalistes l'atur ho és, les mesures poden ser confuses pels efectes de la desitjabilitat social (tendència de les persones a donar el que ells creuen que són respostes socialment acceptables).

Disseny.

Com he indicat anteriorment es tracta d'una investigació exploratòria utilitzant una metodologia no experimental o ex-post-facto atès que la mostra no ha pogut ser escollida a l'atzar, ni tampoc es planteja modificar actituds sinó observar efectes ja produïts. Es tracta d'una enquesta i utilitza un qüestionari de DS (autoinforme) en la recollida de

dades de la mostra, és a dir, un mètode observacional. Vegem tot això amb deteniment.

Univers, població i mostreig.

L'ambició de la investigació seria analitzar les actituds davant l'atur de la població treballadora de Catalunya. Però això depassa les meves possibilitats actuals pel que he limitat a un sector altament representatiu de la mateixa i al qual tinc accés. Es tracta dels delegats sindicals (elegits a les eleccions sindicals d'empresa) de CCOO de Catalunya (CONC) i la seva població a octubre de 1997 (data d'inici de la investigació) ascendia a 17519 persones (4430 dones i 13062 homes, 25,29% i 74,56% respectivament). Per tant la població puja a aquestes 17519 persones distribuïdes a tot Catalunya (veure en els annexos). Naturalment totes elles sindicalistes i en situació d'ocupats. L'enquesta conté diversos indicadors que permeten la seva agrupació i selecció.

Per a la determinació de la mida de la mostra he utilitzat tant la fórmula per a poblacions finites com una taula (Visauta). Per obtenir un nivell de confiança del 95,4% amb una precisió o error mostral del 5% amb una indeterminació del 0,5 necessito una mostra de 400 persones.

No podent realitzar un mostreig probabilístic o aleatori he hagut de realitzar un mostreig no probabilístic doncs he pres la mostra d'una part de la població que resulta més accessible. Altres autors la cataloguen com pragmàtica o empírica. En efecte, atès que tots els delegats sindicals han de passar uns cursets obligatoris, la mostra, és a dir, els sindicalistes que han complimentat el qüestionari del DS sobre les actituds, s'ha escollit entre els cursetistes. Complimenten el qüestionari en el moment del curs. Donat el caràcter obligatori així com la inexistència d'ordre o preferència en l'assistència dels cursos sinó que es fan a mesura que els sindicalistes ho demanen, la mostra té un alt grau d'aleatorietat, encara que, evidentment, no es pot considerar una investigació experimental ja que no s'ha pogut aplicar el mostreig per atzar. De tota manera ja s'han detectat algunes diferències de la mostra respecte a la població sent la més rellevant la referent a la proporció de dones. A la mostra tenim un 34,25% de dones i 65,75% d'homes mentre que en la població 25,29% i 74,56%. És una dada que a part consideracions metodològiques és altament encoratjador doncs indica un major interès relatiu de les dones per la formació i responsabilitat sindical que això comporta que en els homes. Segurament és una dada social on la promoció de la dona és característic de la nostra època.

Resumint en la Fitxa Tècnica:

- UNIVERS: Delegats sindicals de CCOO.
- POBLACIÓ: 17.519 persones.
- MIDA DE LA MOSTRA: 400 persones.
- ERROR MOSTRAL: 5%.
- NIVELL DE CONFIANÇA: 95,4% (2 sigmes).
- $P = q = 0,5$ (Màxima indeterminació).
- PRECEDIMIENTO DE MOSTREIG: No probabilístic.
- DATA DE TREBALL DE CAMP: D'octubre/1997 a maig/1998.

Construcció del qüestionari de diferencial semàntic.

Es van seguir les recomanacions de Bechini (1986).

El primer pas va consistir en la selecció dels adjectius pertinents referents a l'atur. Es va utilitzar la llista de les 60 escales de diferencial semàntic de la llengua catalana corresponents a les tres dimensions o factors (EPA), que el Professor Bechini va estudiar establint els seus pesos factorials. D'aquesta forma es va tenir la seguretat que els parells d'adjectius o escales corresponien al sentit connotatiu i oposat entre ells.

Es va escollir una mostra d'11 persones representatives de la població, les quals van escollir entre la llista de les escales o parells d'adjectius els que, segons ells, tenien relació amb l'atur i les seves conseqüències. En total les 11 persones van assenyalar 54 parells d'adjectius dels quals, finalment, es van escollir aquells que tinguessin 5 o més coincidències. Van resultar escollits un total de 21 parells d'adjectius o escales. Amb aquestes 21 escales es van construir els qüestionaris per a cada un dels conceptes estímul: "L'atur", "La situació de l'aturat" i "L'aturat". De les 21 escales 14 corresponien a la dimensió evaluativa, 2 a la de potència i 5 a l'activitat.

Els qüestionaris es van passar a una mostra representativa de la població de 30 persones i a continuació es van eliminar aquelles escales amb una major respostes neutres (respostes amb puntuació 4). El concepte estímul que va tenir més respostes neutres (4) va ser el de "L'aturat" i es van eliminar 5 parells d'adjectius o escales.

Utilitzem l'escala de Likert amb set valors amb el 4 com punt neutre o central. Finalment va quedar constituït el qüestionari de la següent manera: el concepte estímul de "L'atur" consta de 13 escales de les quals 10 corresponen a la dimensió o factor d'avaluació, 1 a la de potència i 2 a la d'activitat, el concepte estímul de "La situació de l'aturat" consta de 13 escales o parells d'adjectius dels quals 10 corresponen al factor d'avaluació, 1 al factor de potència i 2 al d'activitat i el concepte estímul del "L'aturat" consta d'11 escales o parells d'adjectius dels quals 6 corresponen al factor d'avaluació, 2 al de potència i 3 al d'activitat.

El format definitiu consisteix a presentar cada concepte estímul en la part superior del full de respostes seguit, en la part inferior, de totes l'escala del Diferencial Semàntic, que serviran per a l'avaluació del mateix. L'ordre de les escales és a l'atzar alternant les escales dels tres factors o dimensions, avaluació, potència i activitat (EPA). El sentit positiu negatiu de les escales també es presenta alternadament intentant evitar, en la mesura del possible, les respostes estereotipades de les persones.

El qüestionari ve precedit per un full en la qual es demana a l'enquestat dades descriptives o indicadors que serviran de variables estructurals dins del disseny de la investigació. Són indicadors individuals caracteritzant a la persona (excepte la seva identitat, ja que les enquestes són anònimes). Indiquen propietats i algunes són dicotòmiques i nominals. Són les següents: data, edat, sexe, tasques sindicals, professió, situació d'ocupació, situació de l'ocupació en els seus familiars de primer ordre.

Amb aquests indicadors, a més de la seva funció estructural i selectiva, es pretén mesurar el grau de proximitat o relació amb l'atur de cada persona o grup determinat pels indicadors. Per exemple se suposa que una persona havent estat a l'atur o tenint els seus pares o dona a l'atur no tindrà la mateixa percepció social o actitud davant l'atur que si no hagi tingut aquesta experiència. Un altre exemple seria la diferència d'actitud del grup de dones al d'homes o el de majors de 35 anys. Es poden realitzar moltes combinacions. Es veurà en els resultats de la investigació les diferències del grup de dones respecte al dels homes i l'aproximació estadística per determinar el grau d'influència de l'atur en la percepció o actitud.

Les escales o parells d'adjectius de diferencial semàntic són mesures segons l'escala de Likert en set intervals. Els valors d'1, 2, i 3 indiquen el pol negatiu de l'escala i el 5, 6 i 7 el positiu, sent el 4 el neutre. El pol negatiu està representat per un adjectiu i el positiu per l'un altre adjectiu oposat. Els graus de proximitat a cada pol són indicats per “molt” (1 i 7), bastant (2 i 6) i poc (3 i 5). El mesurament de les escales es realitza seguint les normes del DS (Diferencial semàntic), sent la *mitjana* l'estadístic més usat. Cada escala té la seva *mitjana* que pot ser individual o grupal. Sent la *mitjana* l'estadístic principal cal distingir la seva utilització en subjectes aïllats i en una mostra o grup: mentre que un subjecte és la simple puntuació en l'escala, en un grup és la mitjana de les puntuacions de la mostra o grup en cada escala.

A més de la *mitjana* és usual la utilització de la *desviació típica*, *l'anàlisi de variància*, *les correlacions de Pearson* i, en els casos més complexos, *les regressions múltiples*. També existeixen unes puntuacions estadístiques típiques del DS: *factors EPA*, *la polarització* i *la distància semàntica*. Tots aquests estadístics són usats en l'anàlisi d'aquesta investigació, és a dir, en l'anàlisi del DS recollit pels qüestionaris.

El mesurament de cada *factor EPA* es realitza trobant la *mitjana* de totes les escales corresponents a cada factor. Cal recordar que el mesurament propi del DS es realitza mitjançant les mitjanes de cadascun dels factors esmentats, és a dir, *avaluació (E)*, *potència (P)* i *activitat (A)*. En cada qüestionari hauran, doncs, tres mitjanes dels factors EPA. És a partir d'aquests factors que es calculen *la polarització* i *la distància semàntica*.

Les escales o parells d'adjectius, quantificades per les seves mitjanes en el cas d'estadístic pot prendre valors fraccionaris o decimals dins de l'interval 1 a 7, quan és usat grupalment. Així mateix els altres estadístics indicats en l'anàlisi del DS són calculats a partir de les mitjanes.

Confiabilitat del qüestionari.

El més apropiat per a la verificació de la confiabilitat en el DS és el sistema de test-retest, analitzant el grau de correlació (r) entre el test i retest. És important la confiabilitat de les puntuacions factoriales, és a dir, els factors EPA, ja que són més consistents que les puntuacions escalars individuals. Considerant les mitjanes de grup, tant a través dels factors com a través de les persones les confiabilitats seran majors.

Però l'ús del coeficient de correlació (r) planteja dificultats. Per la qual cosa es va intentar buscar un índex que posseeixi el grau de confiabilitat anàleg al coeficient de correlació salvant les seves dificultats. Per a això es van establir tres procediments: el diagrama de dispersió, l'error mitjana de mesura i els límits de probabilitat d'una resposta (Bechini, 1986).

He analitzat la confiabilitat seguint les correlacions tant individuals com de factor EPA, com també les diferències significatives de mitjanes en cada escala. Sense arribar a ser significativa la diferència de mitjanes s'observa alguna diferència en alguna escala la qual cosa és rellevant d'un lleuger canvi de significat o percepció social en els conceptes estímul atès que el període entre test i retest ha estat, en algunes persones, superior als tres mesos i en el tema de l'atur hi ha una gran pressió social per al canvi, encara que sol sigui d'imatge el que, indubtablement influeix en les persones, més quan aquestes són sindicalistes.

Variables.

No podem parlar de variables en el sentit experimental (dependents o independents) ja que es tracta d'una investigació que pretén descriure i al límit comparar i no actuar sobre unes variables per observar modificacions en altres. Hem de parlar més aviat d'indicadors o índexs o variables a seques.

Començant per l'objecte de la investigació tenim les actituds. Del concepte de constructe de l'actitud hem de passar a l'índex o indicador que li “representi” quantitativament, que ens permeti el seu mesurament. En el cas que ens ocupa tenim una actitud per cada concepte estímulo: actitud davant l'atur, actitud davant la situació de l'aturat i actitud davant l'aturat, és a dir, tres actituds. Cal recordar que cada actitud és mesura per les escales que la constitueixen i que són escales d'interval amb 7 valors i límits entre 1 a 7 amb el punt 0 o neutre en l'interval 4.

Al seu torn en cada actitud hi ha que considerar tres dimensions: d'avaluació, de potència i d'activitat. Cadascuna d'elles té el seu propi valor obtingut per la mitjana de les seves escales. Aquí ens trobem amb un problema clàssic del DS: mentre que les escales del DS tenen una estructura tridimensional, les mesures d'actitud comunament es fan en una sola dimensió, per tant, quina és la relació entre l'estructura EPA i una mesura d'actitud?. Osgood (Summers, 1976) va proposar que només es considerés la dimensió d'avaluació del DS, però diverses investigacions van provar que solament, ocasionalment, alguna escala posseeix només avaluació pura, per la qual cosa cal considerar les tres dimensions. Finalment podem integrar en un sol valor que anomenarem *mitjana global*.

Tenim també els indicadors que ens permetran la comparabilitat entre parts o subconjunts del conjunt de la mostra. Identifiquen o mesuren els diferents elements estructurals de la mostra, naturalment que s'hagin escollit per l'investigador per ser rellevants i funcionals per a l'objectiu de la investigació. Podríem, doncs, anomenar-les variables estructurals. En aquesta investigació són els següents: Edat, sexe (1=home, 2=dona), sindicalista (1=si), relació amb aturats (1=si), tasques d'orientació (1=si), estudiant (1=si), universitari (1=si), professió (codificació), en atur (1=si), ha estat en atur alguna vegada (1=si), està empleat (1=si), mai ha estat utilitzat (1=si), jubilat (1=si), viu en parella (1=si), la seva parella està en atur (1=si), la seva parella ha estat en atur alguna vegada (1=si), té fills (1= si), els seus fills han estat en atur alguna vegada (1=si), la seva mare està en atur (1=si), ha estat la seva mare en atur alguna vegada (1=si), el seu pare està en atur (1=si), ha estat el seu pare en atur alguna vegada (1=si), té germans que estan o han estat en atur alguna vegada (1=si). Excepte l'edat tots són indicadors nominals i dicotòmics excepte la professió.

Anàlisi de la informació.

Treball de camp.

Com s'ha indicat el qüestionari ho van complimentar els 400 sindicalistes de la mostra, en forma d'autoinforme aprofitant els cursos de Formació Sindical que tot delegat sindical ha de seguir, durant el període d'octubre/97 a maig/98.

Anàlisi i conclusions.

Les dades es van processar mitjançant el SPSS en un ordinador Pentium. Totes les dades processats, els càlculs i els estadístics obtinguts consten en els annexos al present informe. Per tant per a les dades numèrics i el detall vegeu els annexos. De moment només destacaré els aspectes, diguem qualitatiu i rellevants.

Hi ha una dada prèvia important a considerar. Es tracta de la proximitat dels sindicalistes a l'atur i les seves conseqüències. És evident que la percepció depèn de manera significativa de l'experiència o contacte que una persona hagi tingut de l'atur. Per exemple, encara que sembli paradoxal la percepció de la situació de l'aturat és més "amenaçadora" per a un treballador que no hagi tingut l'experiència d'estar a l'atur que per a un antic aturat, naturalment en el context actual de crisi i falta de perspectives o confiança en el futur. També és molt important el sexe doncs és evident que l'atur entre les dones és superior que entre els homes la qual cosa, presumiblement, ha d'influir en la percepció de la dona respecte a l'home. Per exemple, la dona considera significativament menys anormal l'atur que l'home o que la dona considera a l'aturat més negatiu i més feble que l'home, possiblement per la percepció de les conseqüències de la pèrdua de rol dominant familiar de l'home quan es troba a l'atur, la qual cosa, des del punt de vista de parella és comprensible que per a l'home sigui el contrari. També l'edat és una dada important doncs, entre d'altres coses, marca la frontera entre aquestes generacions que unes han conegut la plena ocupació i altres la precarietat. Per exemple, mentre els joves fins a la trentena consideren a l'atur quelcom de normal els més grans ho consideren bastant anormal. Evidentment es tracta de mitjanes estadístiques.

Tornant a l'impacte de l'atur entre els sindicalistes cal considerar que l'experiència o proximitat no només és la estrictament personal sinó també cal estendre-la a la família de primer grau, pares, dones o marits, fills o germans que estan o han estat a l'atur ja que formen part del seu entorn directe i amb els quals conviu o ha conviscut.

A manca de comparació podem dir que com a organització l'experiència de contacte del sindicat amb l'atur és enorme. Dit d'altre manera: el grau de "representativitat" o de "víctima" del sindicat (o dels sindicalistes) respecte a l'atur i a les seves conseqüències socials i econòmiques, segons la investigació, es pot resumir que un **85% dels delegats sindicals pateixen o han patit l'experiència directa de l'atur en ell mateix o la seva família de primer grau. Gairebé 9 delegats sindicals sobre 10 coneixen i han patit, per ells o a través dels seus, la xacra de l'atur.** A més cal tenir en compte que la mostra són delegats sindicals, és a dir, electes de les eleccions sindicals en el lloc de treball i per tant no hi ha aturats ja que es tractava d'observar les actituds de l'ocupat cap a l'aturat. Si la mostra fora representativa del conjunt d'afiliats sindicals el grau de "proximitat" a l'atur seria, segurament, més gran doncs un 15%, aproximadament dels afiliats es troba en l'atur. Si aquesta proporció del 85% fora extrapolable a la població treballadora tindríem una panoràmica de l'abast de l'atur desoladora i unes conseqüències socials devastadores. I són xifres de la comunitat d'Espanya, Catalunya, on l'índex de l'atur és el més baix i homologable a la mitjana europea.

Però vegem amb més detall les estadístiques obtingudes en la investigació:

Un 37% de delegats han estat en atur alguna vegada (33% de les dones i 39% dels homes). Aquesta dada seria important comparar-lo amb la població activa actual i si es dona aquesta proporció.

Un 10,5% tenen a la seva mare a l'atur i 10,5% l'han tingut alguna vegada, el que suma un 21% de delegats amb l'experiència de tenir a la mare en atur. Respecte al pare un 5% a l'atur i 14% alguna vegada, és a dir, un 19% de delegats amb l'experiència del

pare en atur. Superior en el cas de la mare i això que no sempre és fàcil catalogar a la mare com “en atur”. De totes maneres l'atur en la generació dels actuals delegats és clarament superior que en la dels seus pares, encara que malgrat als solapaments en les franges d'edats.

L'atur es dispara en el cas dels germans ja que un 60,5% dels delegats coneixen l'atur en els seus germans, el que corrobora el pes generacional d'aquesta situació. Dels quals viuen en parella (que són un 73% dels delegats), un 13,5% té a la seva parella a l'atur (si és delegada un 7% i si és delegat 17%) i 27% alguna vegada (delegada 21% i delegat 30%). És a dir, 40,5% dels delegats que viuen en parella coneixen l'atur en la seva parella (delegades 28%, delegats 57%). De nou apareix l'atur femení com més important.

Un 68% dels delegats tenen fills, independentment si viuen en parella o no, (64% de les delegades i 69% dels delegats), dels quals un 11% tenen fills en atur i 6% ho han estat alguna vegada, el que suma 17% dels delegats amb fills que estan o han estat en atur. Però cal considerar que l'enquesta no distingeix la proporció de delegats amb fills en edat escolar.

Un 49% dels delegats que tenen parella o fills han conegut l'atur en les seves parelles o fills, és a dir, en la família formada per ells (un 36% de les delegades i un 55% dels delegats).

Un 66% coneixen l'atur en les seves famílies primogènites, és a dir, aquells que els seus pares o germans han estat o estan en l'atur (un 62% delegades, 68% delegats).

Finalment, acumulant aquestes xifres, arribem a l'impressionant xifra del 79% dels nostres delegats que els seus familiars de primer grau, és a dir, parella, fills, pares o germans, estan o han estat a l'atur (74% dones, 81% homes) i arriba al 85% si afegim al propi delegat que hagi estat a l'atur (83% dones, 86% homes), és a dir, el 85% dels delegats sindicals pateixen o han patit l'experiència directa de l'atur en ell mateix o la seva família de primer grau.

Tornant a l'anàlisi de les actituds, objecte central de la investigació, vegem els resultats principals:

Respecte a l'Atur com fenomen:

L'atur és *molt negatiu, molt dolent, bastant innecessari, bastant inútil, bastant pròxim, una mica anormal, bastant durable, molt important, bastant fort, poc variable i molt abundant* com valoració i *molt injust i molt inhumà* en el terreny emocional o afectiu.

On hi ha més acord és que és *molt injust* i menys acord és que és *una mica anormal*.

L'Atur s'avalua (E) bastant negativament, es considera bastant potent (P) i bastant actiu (A).

Respecte a la Situació de l'aturat:

La situació del parat és *molt negativa, bastant anormal, bastant durable, molt difícil, molt important i poc variable* com valoració i *molt injusta, molt trist, molt mala, bastant inhumana, bastant desesperançadora i molt dura* emocionalment.

On hi ha més acord és que és *molt trist* i menys acord és que és *poc variable*. La Situació del Parat s'avalua (E) *bastant negativament*, es considera *molt potent (Molt dura) (P)* i *bastant inactiva (poc variable i molt difícil) (A)*.

Respecte a l'aturat:

L'aturat com persona és *una mica negativa, poc normal, una mica feble i una mica variable* com valoració, *bastant trist, bastant humana i una mica dura emocionalment i poc útil i una mica passiva* com comportament. A més al parat com prototip més freqüent se li veu com jove i dona.

On hi ha més acord és que és *bastant trist* i on hi ha menys acord és que és *poc útil*.

L'aturat s'avalua (E) *una mica negativament*, es considera *poc potent (una mica dur i una mica feble) (P)* i *una mica inactiu (poc variable, una mica passiu i una mica jove) (A)*.

Encara sent aquestes actituds bàsiques, és a dir, no expressen matisos que permetrien una anàlisi més precís, encara que no són les actituds objectes estrictament racionals, sinó més aviat constructes complexos en els quals cal considerar a més del seu component valoratiu racional o cognitiva els seus components afectiu (el més important) i comportamental, ens permeten algunes consideracions interessants respecte a l'impacte de l'atur en la nostra societat i especialment en les organitzacions sindicals que són les més directament perjudicades pel mateix. De tota manera és indiscutible que per arribar a conclusions o anàlisis útils per als Sindicats aquesta investigació no és res més que un punt de partida, una invitació a investigar o reflexionar sobre les seves pròpies percepcions amb tot el que això representa en el pla ideològic o simplement de coherència en els seus plantejaments.

Veiem que hi ha actituds negatives i fins i tot poden resultar prejudicis socials que influeixin en la conducta amb actituds discriminatòries cap al grup d'aturats.

Respecte a l'anàlisi de diferències entre home-dona he observat només diferències significatives en les escales de normal-anormal en el concepte estímul de "L'Atur" amb superior mitjana en la dona. La dona considera menys anormal l'atur que l'home.

Atès la rellevància dels aspectes sindicals i tenint en compte la representativitat de la mostra he iniciat una aproximació a l'anàlisi sindical, vegem:

Interpretació sindical:

Dimensió: L'Atur.

La dimensió de l'Atur és la referida a la percepció del fenomen socioeconòmic. Hi ha subjacents diferents interpretacions, com:

a) La percepció de l'Atur Estructural, de la seva inevitabilitat o de la seva permanència en la nostra realitat social i econòmica, a això respondrien els parells d'adjectius: necessari - innecessari, útil - inútil, durable - passatger i especialment normal - anormal.

Mentre que es considera bastant innecessari i inútil, només es considera un poc anormal i bastant durable. És una caracterització de l'atur en certa manera contradictòria des de l'òptica dels nostres delegats. En efecte, encara sent bastant innecessari i inútil, perdura i es manté i aquesta situació no es considera excessivament anormal. És què la normalitat no significa que sigui útil i necessari a la societat capitalista el fenomen de l'atur?

b) La percepció de la seva presència, importància i centralitat, tant des del punt de vista econòmic com social. És la seva manifestació espai-temporal. Els parells d'adjectius serien: fort - feble, abundant - escàs, llunyà - pròxim i variable - invariable.

La percepció de la importància i temporalitat és rotunda: l'atur és bastant fort i molt abundant, és bastant pròxim ("ara i aquí") i poc variable.

c) La percepció de la seva amenaça al grup social (o classe), més que a la societat en el seu conjunt, ja que la mostra és homogènia en relació amb el grup social. Els parells d'adjectius són: positiu - negatiu, just - injust, bo - dolent, humà - inhumà.

És summament amenaçador i perjudicial: és molt negatiu, dolent, inhumà i per tant injust.

Des d'una postura sindical els aspectes més cridaners són la consideració de "poc" anormal i la poca variabilitat. És pessimista quan creu que és bastant durable. Caldria analitzar diacrònicament l'adjectiu normal-anormal. No sembla aventurat pensar que evoluciona cap a normal; la poca variabilitat, la durabilitat o permanència ho indiquen: és la porta cap a l'admissió de la visió de l'atur estructural com consubstancial amb l'economia de mercat.

Setembre de 1998.

Tomàs Chicharro Manero